

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

EXAMENSARBETE

Hösten 2012

Lärarytbildningen

Den dubbelbottnade lärarrollen

En studie av fyra lärare med inriktning mot fritidshem och deras syn på det egna yrket

Författare

Mona Bengtsson

Zara Hägerklint

Handledare

Magnus Blixt

www.hkr.se

Den dubbelbottnade lärarrollen

En studie av fyra lärare med inriktning mot fritidshem och deras syn på
det egna yrket

Abstract

Studiens syfte är att undersöka hur lärare som gått lärarutbildningen med inriktning mot fritidshem uppfattar och upplever sin yrkesroll i skolan och på fritidshemmet, för att få en klarare bild av hur de ser på sig själv i sitt yrke.

Forskningsbakgrunden i studien behandlar bland annat fritidspedagogsyrkets framväxt och utveckling såväl som fritidshemmets, för att ge en klarare bild av varför verksamheten och yrket ser ut som den gör idag. Som teoretisk utgångspunkt ligger den sociala identitetsteorin som menar att människan får en social identitet med hjälp av de grupper hon tillhör. Genom en kvalitativ forskningsmetod, genomförd med semistrukturerade intervjuer av lärare i fritidshem som är utbildade mellan 2001-2012, har ett resultat tagits fram.

Sammanfattningsvis kan i studiens resultat utläsas att samarbetet mellan pedagoger i de olika lärarkategorierna fungerar tillfredställande. Lärarna i fritidshem uttrycker en önskan att få fortsätta arbeta inom både skola och fritidshem, bland annat med barnens sociala kompetens, något som många av dem anser vara viktigt i yrket.

Ämnesord: Fritidspedagog, lärare i fritidshem, yrkesroll, fritidshem

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1 Syfte	5
1.2 Begreppsförklaring.....	6
2. Forskningsbakgrund	7
2.1 Fritidshemmets historiska bakgrund	7
2.2 Fritidspedagogyrkets bakgrund och utveckling	8
2.3 Skolans och fritidshemmets styrdokument	10
2.4 Fritidshemsverksamheten idag	10
2.5 Fritidspedagogyrket efter integreringen med skolan.....	12
2.6 Fritidspedagogernas framtid.....	14
2.7 Teoretisk utgångspunkt	15
3. Problemprecisering.....	17
4. Metod	18
4.1. Val av metod	18
4.1.1. Intervjuer	18
4.1.2. Internet chatt.....	19
4.1.3. Frågeformulär.....	19
4.2 Urval.....	19
4.3 Etiska överväganden	20
4.4 Genomförande	21
4.5 Bearbetning	21
5. Resultat och Analys.....	22
5.1 Valet av yrkestitel.....	22
5.2 Förhållandet mellan lärare i fritidshem, förskollärare och lärare i skolan	23
5.3 Arbetslaget och planeringstid.....	25
5.4 Att arbeta i både skola och fritidshem.....	26
6. Diskussion	31
6.1 Resultatdiskussion.....	31
6.1.1 Förhållandet mellan lärare i fritidshem och lärare i skolan.....	31
6.1.2 Förhållandet mellan lärare i fritidshem och förskollärare.....	33
6.1.3 Att arbeta i två verksamheter	33
6.1.4 Viktigt för en lärare i fritidshemmet	34
6.2 Metoddiskussion.....	36
6.3 Slutsats	37
7. Sammanfattning	38
7.1 Sammanfattning av studien	38
7.2 Tillämpning	38
7.3 Förslag till vidare forskning	39
Referenslista	40
Bilagor	43
Bilaga 1 – Intervjufrågor	43
Bilaga 2 – Förfrågan om intervju personer	44

1. Inledning

Skolan är en institution som alla samhällsmedborgare kommit i kontakt med på något sätt. I första hand som elev men kanske även som förälder eller som anställd. Fritidshemmet, som är en frivillig verksamhet till skillnad från skolan, har inte samma självklara plats i varje individs liv. Men då det finns ett behov av omsorg före skoltid, efter skoltid och under skollov i flertalet familjer, är många av de yngre barnen inskrivna även på fritidshem. Antalet barn som går på fritidshem har ökat markant över åren som gått. Under åren 1983-84 var det endast ca 10 procent av barnen i åldern 7-10 år som var inskrivna på fritidshem i landet (Johansson, 1984). År 2010 var det 80 procent av barnen i samma ålder som hade fritidshemsplats (Skolinspektionen, 2010). Eftersom alla föräldrar varit elever i skolan finns det mer klara uppfattningar om skolans verksamhet och läraryrkets roll. Då fritidshemmen är en ny företeelse i jämförelse med skolan är det få föräldrar som har en egen upplevelse av verksamheten och av fritidspedagogernas yrkesroll. Detta kan vara en anledning till att verksamheten i fritidshemmen och fritidspedagogsyrket upplevs vara mer diffust (Johansson, 1984, Hansen, 1999).

När en ny lärarutbildning infördes år 2001, försvann fritidspedagogutbildningen för att istället ersättas av en inriktning mot fritidshem inom lärarutbildningen. Det är denna utbildning som varit aktuell de senaste åren och det examineras fortfarande lärare med denna utbildning i ett par år till. Men vad leder lärarutbildningen med inriktning mot fritidshem till för yrke? Både namnen fritidspedagog och fritidslärare benämns i flera artiklar, bland annat i Lärarnas tidning där några pedagoger i fritidshemmet gått ihop och uttryckt en önskan om att bli kallade för lärare i fritidspedagogik (Isaksson et al., 2011). Skillnaden mellan titlarna ligger i vilken utbildning som är grunden, antingen en lärarutbildning med inriktning mot fritidshem (och skola) eller en fritidspedagogutbildning i barns fritid. Något att reflektera över är hur mycket sättet att arbeta har ändrats för pedagogerna i fritidshemmet i och med den förändrade utbildningen? Är yrkesrollen oklar även för de verksamma lärarna? Studien vill undersöka hur yrkesverksamma lärare med inriktning mot fritidshem ser på sin yrkesroll. Ser de sig som fritidspedagoger eller lärare?

1.1 Syfte

Studiens syfte är att undersöka hur lärare som gått lärarutbildningen med inriktning mot fritidshem uppfattar och upplever sin yrkesroll i skolan och på fritidshemmet.

1.2 Begreppsförklaring

För att förenkla läsningen kommer benämningen *lärare i fritidshem* återkommande användas för de pedagoger som gått lärarutbildningen med inriktning mot fritidshem.

Ordet *pedagog* är synonymt med undervisare, uppfostrare och lärare enligt Svenska akademins ordlista (SAOL13, 2006). Termen *pedagog* kommer i studien användas för att sammanfatta de olika yrkeskategorier som kan undervisa i skola och/eller på fritidshem, förslagsvis fritidspedagog, lärare i fritidshem, förskollärare, andra kategorier av lärare samt barnskötare och fritidsledare.

I studien kommer *lärare* och *klasslärare* användas med samma betydelse, nämligen lärare som har undervisning i de yngre åren i skolan, förskoleklass till och med årskurs sex, då det främst är dessa som fritidspedagoger och lärare i fritidshem arbetar tillsammans med i skolan.

Enligt Svenska akademins ordlista är en *roll* ett beteende som omgivningen väntar sig av en person som innehar en viss uppgift (SAOL13, 2006). Genomgående i studien kommer termen *yrkesroll* användas, syftande på rollen pedagogerna har i verksamheten.

2. Forskningsbakgrund

I forskningsbakgrunden ligger fokus på fritidspedagogyrkets bakgrund och utveckling eftersom denna ligger till grund för lärarutbildningens inriktning mot fritidshem. Även fritidshemmets ursprungliga syfte och verksamhetens utveckling presenteras. Den historiska bakgrunden är av intresse för att få en förståelse för hur verksamheten ser ut idag och hur detta inverkar på yrkesrollen. Sammantaget är det en ansats till en övergripande bild av verksamheten på fritidshemmet, samverkan mellan olika yrkesgrupper i skolan och på fritidshemmet samt utvecklingen av yrkesrollen. Sist i forskningsbakgrunden presenteras studiens teoretiska utgångspunkt.

2.1 Fritidshemmens historiska bakgrund

Fritidshemmen är en relativt ny företeelse och grunden ligger i dess föregångare: arbetsstugor och eftermiddagshem. Arbetsstugorna startades i syfte att få bort barn och ungdomar från gatorna under industrialiseringen på 1800-talet. Under den tidsperioden var det vanligt att folk flyttade från landet och in till städerna. Detta skapade stora klasskillnader eftersom många av de som flyttade in till städerna var fattiga. Kvinnor började även lönearbeta utanför hemmen i fabriker och det fick som följd att barnen blev lämnade utan tillsyn (Johansson, 2011).

Barnen och ungdomarna ansågs vara en risk med tanke på att den minskade tillsynen kunde leda till ökad kriminalitet. Arbetsstugorna var ett sätt att ha kontroll på barnen och ge dem en möjlighet att förbereda sig inför arbetslivet, genom att bland annat lära dem laga och tillverka saker som ansågs nödvändiga för hemmet (Hippinen, 2011, Johansson, 2011, Rohlin, 2012). Enligt Rohlin (2012) så fanns arbetsstugorna nära skolorna så barnen kunde gå dit på eftermiddagarna när skolan var slut. Som ett komplement till skoldagen föll det sig så att arbetsstugorna hamnade under samma ledning som folkskolan (Hippinen, 2011).

På 1930-40 – talet ändrades benämningen på arbetsstugor till eftermiddagshem, ledningen lämnades nu över från folkskolan till barnavården. Den främsta anledningen till denna förändring var att det skedde uppror mot barnarbete. Verksamheten förändrades och fokus lades istället på rekreation, som till exempel lek, utevistelse och skapande verksamhet (Hippinen, 2011, Johansson, 2011, Rohlin, 2012).

Det var först på 1970-talet som något liknande dagens fritidshem kom till. Det skedde stora samhällsförändringar såsom ökad invandring, fler lönearbetande kvinnor samt ett ökat antal ensamstående mammor, krävde en annan form av barnomsorg (Rohlin, 2012). Tanken med fritidshemmet var främst att ge barnen en positiv syn på skolan och dess arbete samt att motverka skolkl. Barnen skulle få möjlighet att slappna av i en miljö som liknade den de hade

hemma, där skulle de även ha tillgång till varierande aktiviteter som till exempel lek, utflykter, läxläsning och skapande verksamhet (Hippinen, 2011).

2.2 Fritidspedagogyrkets bakgrund och utveckling

Arbetsstugorna på 1800-talet bedrevs i huvudsak genom ideellt arbete och personalen fick alltså inget betalt för det arbete som gjordes. Det var även vanligt att lärarinnor från förskolan kom och arbetade när skolan var slut för dagen (Johansson, 2011). I eftermiddagshemmet var det däremot främst förskollärarinnor som arbetade (Hippinen, 2011). På eftermiddagshemmen hade barnen även chans att läsa sina läxor, därför hände det att det anställdes lärarinnor ämnade endast för att hjälpa barnen med detta (Hippinen, 2011, Johansson, 2011). Första gången yrkesgruppen fritidspedagoger nämns är på 60-talet då den första utbildningen till yrket startade (Hippinen, 2011).

Utvecklingen av yrket som har skett kan kallas för en professionalisering, det vill säga att yrket har gått från att vara näst intill obefintligt till att ha en inriktning med ett tydligt pedagogiskt syfte (Calander, 2001). Fritidspedagogerna har enligt Calander (2001) ända från yrkets tillkomst fått kämpa för att hitta sin plats i förhållande till andra angränsande yrkesgrupper, såsom förskollärare, lärare och fritidsledare. Det fanns en strävan att nå en jämlik status med lärarna men samtidigt verka i olika verksamheter, lärarna med undervisning i skolan och fritidspedagogerna med aktiviteter under barnens fria tid. Calander (2001) anser att när fritidshemsverksamheten fick socialtjänsten som styrande myndighet motverkade detta strävan om jämlikhet med lärarna, eftersom fokus i verksamheten blev på omsorg och inte pedagogik. Konkurrensen om jobben stod mellan fritidspedagogerna, fritidsledarna och förskollärarna därför ville fritidspedagogerna ha en överordnad position gentemot dem utan fritidspedagogexamen (a.a.).

Trots strävan mot en yrkesposition jämlik med lärarna ansåg fritidspedagogerna att deras mest betydelsefulla yrkesfunktion var att skapa en meningsfull fritid för barnen och platsen blev fritidshemmet eftersom det främst var där jobbtillfällena fanns. Då skolan tillhörde lärarna tvingades fritidspedagogerna utveckla sin yrkesroll under den fria tiden i fritidshemmet (Calander, 2001). Målet blev att konstruera fritidshemmet med eget pedagogiskt innehåll och på så sätt uppnå jämlikhet med lärarna och avskilja sig från fritidsledarna (a.a.). Det fanns således en förhoppning bland fritidspedagogerna att bygga ut fritidshemmen för att uppnå detta mål. På grund av de nedskärningar som skulle drabba skola och barnomsorg under 1990-talet blev utbyggnaden av fritidshemmen aldrig av. Lösningen blev istället att fritidshemmet integrerades i skolan (Calander, 2001).

Tidsepok	1800-talet	1930–40-talet	1960-talet
Verksamhet	Arbetsstugor	Eftermiddagshem	Fritidshem
Verksamhetens innehåll	Hantverk och förberedelse för arbetslivet	Lek, läxläsning och rekreation	Lek, rekreation, avslappning
Verksamhetens pedagoger	Ideellt arbetande kvinnor, förskolelärarinnor	Förskolelärarinnor, läxläsningfröknar	Fritidspedagoger, fritidsledare, förskollärare, barnskötare
Ledning av verksamheten	Folkskolan	Barnavården	Socialstyrelsen

Figur 1. Sammanfattande tabell över verksamhetens bakgrund fram till 1990-talet.

Integreringen med skolan resulterade i ett ökat samarbete mellan fritidshem, skola och förskoleklass eftersom dessa verksamheter kom att ingå i grundskolans läroplan Lpo94: *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna* (Prop. 1999/2000:135). Genom integreringen med skolan har fritidspedagogernas yrke förändrats, det är större barngrupper att arbeta med och fler arbetsuppgifter som ska genomföras. Fritidspedagogerna möter både fler barn och fler vuxna under sin arbetsdag eftersom de även är inne i skolan och arbetar, vilket Lindborg & Nilsson (1997) menar har lett till ett större behov av schemalagd planeringstid. Detta för att fritidspedagogerna också ska kunna vara med och planera vad som ska hända inne i skolan på de lektionerna de ska medverka i. Men även för att de ska ha tid att planera tillsammans med den övriga fritidshemspersonalen (Lindborg & Nilsson, 1997). Skolverket (2007) anser att personalen på fritidshemmet ska få kompetensutveckling efter fritidshemmets behov och även planeringstid för utveckling av verksamheten för att kunna uppnå en god kvalitet i fritidshemmet.

Calander (1999) lyfter att en avsikt med att föra in fritidspedagogerna i skolans verksamhet har varit att tillföra ny pedagogisk kompetens, till exempel mer elevaktiva arbetssätt samt mer fokus på lärandeprocesser och social kompetens. Det självständiga fritidshemmet försvann och andra yrkesalternativ utanför skolan fanns inte heller för fritidspedagogerna (Calander, 2001). I och med integreringen har fritidspedagogerna på olika sätt fått en lärarroll i skolan utöver sitt arbete i fritidshemmet, ofta i form av hjälplärare (Calander, 1999).

2.3 Skolans och fritidshemmets styrdokument

Utbildningen i grundskolan ska enligt gällande skollag syfta till att både förmedla kunskaper och värderingar till barnen men även utveckla barnens förmåga att använda sig av dessa för fortsatt utveckling och lärande (SFS 2010:800, 10 kap. § 2). Förutom detta ska skolan även erbjuda en social plattform för barnen som ska ligga till grund för deras fortsatta samhällsdeltagande (a.a.). Skollagen anger att fritidshemmet ska komplettera utbildningen i de olika skolformerna. Detta ska följas genom att personalen både inspirerar till utveckling och lärande men även erbjuder aktiviteter som är avkopplande och givande. Fritidshemmet ska för barnens skull skapa en samhörighet i gruppen och hjälpa barnen att få nya kontakter, vilket möjliggörs genom att se hela barnet och dess behov (SFS 2010:800, 14 kap. § 2).

Det styrdokument som skola och fritidshem ska arbeta efter är den aktuella läroplanen som för närvarande är Lgr11 (2011), *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Utöver kursplanerna i alla ämnen finns övergripande mål och riktlinjer som berör vilka normer, värden och kunskaper verksamheterna ska förmedla. Det framhålls även att barnen ska ha ansvar och få inflytande över sin utbildning samt att en god samverkan ska ske med hemmen, mellan verksamheterna men även med omgivande samhälle. Skolverket anser att ”ett ömsesidigt möte mellan de pedagogiska synsätten i förskoleklass, skola och fritidshem kan berika elevernas utveckling och lärande” (Lgr11, 2011:10).

Förutom läroplanen så har personalen på fritidshemmet även *Allmänna råd och kommentarer – Kvalitet i fritidshem* (Skolverket, 2007) att arbeta efter. De allmänna råden vänder sig även till kommunerna, till exempel förespråkas anställning av pedagogisk högskoleutbildad personal med passande inriktning för verksamhet och åldersgrupp. Detta möjliggör för personal med olika utbildning att arbeta inom fritidshemsverksamheten (Johansson, 1984).

2.4 Fritidshemsverksamheten idag

Enligt Johanssons (1984) studie menar fritidspedagogerna att omsorg om barnen är en av deras viktigaste arbetsuppgifter. Det handlar snarare om att få barnen att känna sig trygga och säkra än att ge dem fysisk omsorg eftersom de är så pass gamla på fritidshemmet att de kan ta hand om det själva. Att skapa trygghet och ett bra klimat i gruppen är något som fortfarande är en av huvuduppgifterna (Hjalmarsson, 2010, Hippinen 2011). Reflektion och samtal med barnen är något annat som är centralt för fritidshemsverksamheten. Det är även viktigt för pedagogerna att veta när det är rätt tillfälle att ingripa vid till exempel en konflikt eller när det går bra att ta ett steg tillbaka och låta barnen lösa problemen själva (Johansson, 2011).

Johansson (2011) nämner att verksamheten på fritidshemmet styrs i stor mån av vad barnen vill göra, därför är det väsentligt att pedagogerna är lyhörda för barnens önsknings. Det är deras tankar och idéer som sätter upp stora delar av planeringen. Dessa ska tas i beräkning samtidigt som det ska arbetas för att utveckla den kompetens och de kunskaperna barnen redan har med sig. Det blir då pedagogernas uppgift att försöka styra situationerna som de uppkommer. Att försöka forma aktiviteterna så att barnen kan koppla det till vardagsituationer och på så sätt relatera till dem. Stora delar av aktiviteterna rör ämnen som normer och värdegrund. Detta för att kunna utveckla barnens sociala kompetens (a.a.). Utveckling av det sociala samspelet mellan barn är något som framhävs i både Lgr11 (2011) och Allmänna råd (Skolverket, 2007) för att barnen ska kunna anpassa sig till att leva i dagens samhälle.

Ackesjö (2011) har undersökt hur barn upplever fritidspedagogens yrkesroll, både på fritidshemmet och under skoldagen, samt om yrkesrollen upplevs olika av yngre och äldre barn. På fritidshemmet under fri lek upplever barnen fritidspedagogerna som mer passiva, jämförelsevis med hur de upplevs under utflykter och organiserade verksamheter. Under den fria leken håller fritidspedagogerna främst uppsikt över barnen och finns tillgängliga när behovet finns (a.a.). De äldre barnen på fritidshemmet fördriver mer tid ensamma eller tillsammans med jämnåriga, pedagogerna håller sig utanför. Ackesjö (2011) menar att detta kan bero på att det inte anordnas passande aktiviteter för åldersgruppen alternativt att barnen vill vara i fred, vilket fritidspedagogerna tar hänsyn till. Hon framhäver dock att inga barn i hennes studie gav uttryck för missnöje rörande fritidshemmets verksamhet trots att fritidspedagogerna stundtals var frånvarande. Utan både samspelesituationer med fritidspedagogerna och självvalda aktiviteter beskrevs av barnen. En fritidspedagog som inte är närvarande uppfattas vara negativt för barnen men Ackesjö (2011) kommer med en annan bild, nämligen att fritidshemmet erbjuder frihet att välja egna aktiviteter samt att fritidspedagogerna är lyhörda för detta behov.

På fritidshemmen arbetar pedagogerna mycket med informellt lärande, vilket innebär att de utgår från barnet men även barngruppens intresse och behov (Jensen, 2011). Johansson (2011) definierar den här formen av lärande som något som sker utan att det ses som en konkret lärandesituation. I skolan är lärandet lättare att urskilja då det handlar om att lära sig att skriva, läsa och andra konkreta saker. Vad som är viktigt att komma ihåg, poängterar Johansson (2011), att det informella och det formella lärandet sker samtidigt och kan vara svåra att särskilja. Jensen (2011) menar att förutsättningen för informellt lärande bygger på spontanitet, frivillighet och jämlikt deltagande. När deltagarna är jämlika finns det större

möjligheter att få sin röst hörd och kritiskt kunna fundera över egna och andras åsikter (a.a.). Pedagogerna på fritids har inte några fasta mål som måste uppnås på samma sätt som i skolan (Johansson, 2011).

Enligt skolinspektionen (2010) är det vanligt med personal på fritidshemmen som kommer från en annan pedagogisk utbildning än fritidspedagoger, till exempel förskollärare, fritidsledare och barnskötare. Detta medför olika förhållnings- och arbetssätt, vilket kan ses som en fördel eftersom annan kunskap kan vävas in i verksamheten. Det som krävs är att personalen diskuterar innehåll och arbetssätt i arbetslaget för att veta i vilken riktning verksamheten utvecklas (a.a.).

En problematik som Lindborg & Nilsson (1997) tar upp och diskuterar i sin studie är frågan om lokaler, de delas ofta med skolan och måste därför kunna anpassas efter två olika verksamheter. Författarna lägger stor vikt vid att det ser olika ut på olika skolor. Det finns de fritidshem som har tillgång till egna lokaler och har gott om plats, sen finns det å andra sidan fritidshem som bara har tillgång till ett klassrum (a.a.) Det finns en svårighet i att försöka se till att de båda olika verksamheterna får optimala resurser. Därför är det viktigt att både fritidspedagoger och lärare får chansen att uttrycka sina åsikter. I dagsläget är det vanligt att lärarnas behov får gå före fritidspedagogernas önskemål och krav (Lindborg & Nilsson, 1997). Till sin fördel har då fritidspedagogerna vanan att samarbeta med olika lärarkategorier, eftersom detta är något som de gjort under lång tid (Hjalmarsson, 2010).

Lindborg & Nilsson (1997) menar att det numera, efter integreringen, blir mycket tid för fritidspedagogerna att lägga in i sina scheman, såsom morgonverksamhet, arbete i skolan under dagen och eftermiddagsverksamhet. Det får som följd att det blir lite tid över till planering. Den planeringstid som finns räcker inte till för att kunna förbereda ett bra pedagogiskt innehåll i de olika verksamheterna. Lindborg & Nilsson (1997) tar därför upp och diskuterar möjligheten att sätta in förskollärarna istället för fritidspedagogerna på morgonen för att kunna ge fritidspedagogerna en verksamhet mindre att planera. Kontakten mellan föräldrarna och skolan skulle då kunna delas upp så att förskollärarna blir kontaktperson på morgonen och fritidspedagogerna på eftermiddagen (Lindborg & Nilsson, 1997).

2.5 Fritidspedagogyrket efter integreringen med skolan

Hansen (1999) diskuterar i sin studie kring hur klasslärare och fritidspedagoger ser på den egna yrkesrollen men även hur de ser på varandras yrkesroll. Det som framträder är att den egna yrkesrollen beskrivs med mer variation och innehåll än den andra yrkesgruppens

yrkesroll trots ett utvidgat samarbete dem emellan. Lärarna beskrivs efter en allmän stereotyp bild, även i de fall där fritidspedagogerna inte uppfattar sina närmaste lärarkollegor på detta sätt. Beskrivningarna av fritidspedagogerna blir mer diffus, vilket Hansen (1999) menar beror på lärarnas brist på kunskap om fritidspedagogyrket. Även när yrkesgrupperna beskriver den egna kompetensen i förhållande till den andra yrkesgruppen förefaller det vara stora skillnader. Granskas de egna beskrivningarna av yrkesrollen visar det sig att beskrivningarna påminner om varandra, vilket de medverkade inte är medvetna om (a.a.). Större skillnader återfinns istället i hur lärarna och fritidspedagogerna definierar pedagogisk verksamhet. Lärarna ser planerade lektioner med en tydlig struktur och preciserade kunskapsmål som pedagogisk verksamhet. Fritidspedagogerna utgår istället från att inneha ett medvetet förhållningssätt, och anpassar den pedagogiska verksamheten efter det enskilda barnets behov (Hansen, 1999).

Undervisningen i skolan har blivit mer individualiserad för barnen, därför har behovet av fler lärare i klassrummet ökat. Även detta menar Calander (1999) har förändrat fritidspedagogernas roll. Han kan se flera fördelar med fritidspedagogernas närvaro i skolan utifrån barnens lärande och utveckling, men uttrycker att det främst är de yngre barnen som får tillgång till denna extra resurs (Calander, 1999).

Något som framkommit i Skolinspektionens (2010) rapport är att många fritidspedagoger upplever att de inte får tillräckligt mycket yrkesinriktad kompetensutveckling, med fokus på fritidshemmet, vilket Skolverket (2007) förespråkar i sina riktlinjer. Den vidareutbildning som erbjuds rör framförallt skolans verksamhet och eftersom fritidspedagogerna är inne och arbetar i skolans verksamhet är det positivt att de får medverka i skolans fortbildning. Det är samtidigt viktigt att inte fritidshemmets egen verksamhet får ta ett steg tillbaka (Skolinspektionen, 2010). Med tanke på att det kan finnas pedagoger med varierande utbildningsbakgrund på fritidshemmen menar Skolinspektionen (2010) att det är intressant att inte mer fokus läggs på detta.

Hansen (1999) anser att fritidspedagogernas dilemma med integreringen är att arbetet förläggs inom två olika verksamheter, skola och fritidshem, vilket innebär att de får en dubbel yrkesroll. Denna dubbla yrkesroll innebär att fritidspedagogen måste byta förhållningssätt beroende på verksamheten för att det arbetssätt som finns på fritidshemmet inte direkt kan appliceras på skolan. Integreringen har inneburit utökade och förändrade arbetsuppgifter samt en uppdelad arbetsdag för fritidspedagogerna (Hansen, 1999). Calander (1999) tar det ett steg längre och hävdar att integreringen har fått konsekvensen att fritidspedagogen gått från att vara *"fritidens pedagog till att bli hjälplärare i skolan"* (Calander, 1999:207).

Ackesjö (2011) nämner i sin studie att fritidspedagogens yrkesroll i fritidshemmet framstår vara mer klar och definierad för barnen än fritidspedagogens yrkesroll i skolan. I klassrummet framstår fritidspedagogen som en mer passiv pedagog som bistår och klassläraren ansvarar för undervisningen. Det är utanför klassrummet som fritidspedagogen är som mest aktiv i interaktionen med barnen, som medspelare vuxen vid till exempel utflykter och utedagar. Vid dessa aktiviteter framstår istället klassläraren som en passiv vuxen (a.a.).

Fritidspedagogens yrkesfunktion utsätts för en press att närma sig skolans pedagogik, därför anser Calander (1999) att den fritidshemspedagogiska kompetensen troligtvis inte kommer tillvaratas i skolans utveckling. Denna slutsats kommer han fram till i sin undersökning och menar att i samarbetet mellan lärare och fritidspedagoger är det lärarna som får det sista ordet alternativt anammar fritidspedagogerna lärarnas perspektiv på sin roll i skolan. Detta har även Hansen (1999) uppmärksammat i sin undersökning, och uttrycker att det upprätthålls av både lärare och fritidspedagoger med stöd i att skolan är viktig.

2.6 Fritidspedagogernas framtid

Läroutbildningen som startade hösten 2001 innebar att tidigare utbildningar som resulterade i till exempel förskollärarexamen och fritidspedagogexamen avskaffades för att skapa en gemensam läroutbildning med olika inriktningar mot undervisning i förskola, förskoleklass, skola och fritidshem. Enligt regeringens proposition (1999/2000:135) var tanken att förändra läroutbildningen för att möjliggöra ett utökat elevinflytande över den egna utbildning samt införa ett mer utforskande arbetssätt i skolan. Detta innebar att lärarnas och fritidspedagogernas yrkesroll förändrades. När samarbetet ökade mellan lärare, förskollärare och fritidspedagoger ansåg regeringen att det behövdes en gemensam grund i utbildningen för att möjliggöra samarbetet på lika villkor (a.a.). Calander (2001) ställer sig frågande till fritidspedagogyrkets överlevnad i integreringen med skolan och den nya läroutbildningen: *”Vem vill satsa tre och ett halvt års akademiska studier för nöjet att undervisa i skolan en del av dagen för att därefter passa barn efter skoldagens slut?”* (Calander, 2001:30)

Calander (1999) anser att det skulle vara bättre för fritidspedagogerna om lärarna och fritidspedagogerna håller i skilda pedagogiska situationer. Därmed skulle de kunna utgå från den egna yrkeskompetensen och kunna åstadkomma pedagogisk kvalitet i både skola och fritidshem. Hansen (1999) går i sin studie in på liknande tankebanor och föreslår att fritidspedagogerna istället ska arbeta med det som är deras kompetens, nämligen arbete med grupprelationer, barnens sociala och allmänna utveckling samt praktiska och kontextbundna arbetsätt. Men för att fritidspedagogernas kompetens ska tas tillvara i skolarbetet krävs det att

lärare och fritidspedagoger planerar tillsammans (Hansen, 1999). Skolverket (2007) och Lgr11 (2011) nämner vikten av att arbeta med sociala relationer i skolan och på fritidshemmet för att göra barnen till så bra samhällsmedborgare som möjligt.

Ackesjö (2011) menar att fritidspedagogen inte har en tydlig yrkesroll utan att denna utformas och utvecklas efter barnens behov och förutsättningarna på skolan. Hon har stora förhoppningar på den nya grundlärarutbildningen med inriktning mot fritidshem, beträffande möjlighet till utveckling av fritidspedagogernas kompetenser och yrkesidentitet. Grundlärarutbildningen startade hösten 2011 och ersätter tidigare lärarutbildningar. Den här nya grundlärarutbildningen kommer inte undersökas närmare i denna studie då fokus ligger på den tidigare lärarutbildningen.

En rad olika politiska beslut har tagits på senare år. Det som tas upp här är beslutet att införa lärarlegitimation i skolan. Legitimation är något som kommer att krävas för att kunna få en tillsvidare tjänst för undervisning i skolan (SFS 2011:326). De lärare som har rätt att söka legitimation är de som innehar den nya grundlärarexamen, en äldre lärarexamen eller en examen som efter komplettering motsvarar grundlärarexamen (a.a.). En lärare är endast behörig att undervisa i den åldersgrupp som hon/han utbildats för och i de ämnen där läraren innehar tillräckligt med poäng (a.a.).

2.7 Teoretisk utgångspunkt

Studiens teoretiska utgångspunkt ligger i social identitetsteori som skapades av Tajfel (Hogg & Vaughan, 2011). Enligt denna får en individ sin sociala identitet genom sitt medlemskap i en social grupp eller kategori. Genom att kategorisera sin sociala omgivning och identifiera sig med vissa av dessa kategorier, hittar individen sin egen plats i samhället (a.a.). De grupper individen väljer som sina benämns ingrupper, övriga benämns utgrupper. Dessa in- och utgrupper uppfattas ha särdrag som är utmärkande för gruppen och individerna tillhörande denna. Detta gör att vissa förväntningar eller föreställningar finns om individen beroende på vilken social kategori den tillhör (Thornberg, 2006). Denna form av stereotypisering kan både skapa större skillnader mellan in- och utgruppen och reducera olikheterna i den egna gruppen (a.a.). Den stereotypa bild som finns om ingruppen och dess medlemmar påverkar individens sätt att tänka, känna, handla och uppfatta sig själv (Hogg & Vaughan, 2011). Det kallas depersonalisering när individen varken ser sig själv eller andra som något annat än stereotypa gruppmedlemmar (Hogg & Vaughan, 2011).

Social identitetsteori valdes till studien då den beskriver hur individen får sin sociala identitet i samhället genom att dela in sig själv och andra individer i olika sociala grupper. I

skolan arbetar olika kategorier av lärare som ofta indelas i grupper. Eftersom studien undersöker hur lärare med inriktning mot fritidshem uppfattar och upplever sin yrkesroll är social identitetsteori relevant.

Thornberg (2006) lyfter att om en konflikt- eller konkurrenssituation uppstår mellan olika lärarkategorier, kan lärarkategorierna uppfatta varandra enligt en stereotyp bild. Enligt social identitetsteori kan makt- och statuskillnader mellan olika lärarkategorier innebära problem för den sociala identiteten hos dem som tillhör de underordnade grupperna, då de i maktposition eftersträvar att behålla denna ställning (a.a.).

3. Problemprecisering

Efter att ha presenterat olika studier där forskarna kommit fram till skilda slutsatser angående yrkesrollens bakgrund, utveckling och fortlevnad återkommer studiens syfte. Syftet är att undersöka hur lärare som gått lärarutbildningen med inriktning mot fritidshem uppfattar sin yrkesroll i skolan och på fritidshemmet. Med utgångspunkt i studiens syfte kommer problempreciseringen med följande frågeställningar:

- Hur upplevs förhållandet till andra lärare och förskollärare?
- Hur upplevs arbetet i både skola och fritidshem?
- Vad ses som viktigast i yrkesrollen?

4. Metod

I metodkapitlet kommer val av undersökningsmetod, urval och etiska överväganden presenteras och motiveras. Därutöver kommer en beskrivning av hur datasamlingen gått tillväga och hur det insamlade materialet har bearbetats.

4.1. Val av metod

Denscombe (2000) beskriver olika metoder för att genomföra undersökningar. De metoder som studien bygger på är *semistrukturerade intervjuer* både ansikte mot ansikte men även via chatt. Semistrukturerade intervjuer innebär att frågorna redan är formulerade (se bilaga 1) men det finns inte några korrekta svar på dem. Metoden passar studien för att svaren inte ska vara färdigkonstruerade utan bygga på de intervjuades egna värderingar och erfarenheter (a.a.) Studien syftar till att undersöka individers uppfattningar om sin yrkesroll därför kan semistrukturerade intervjuer vara ett bra sätt att få en inblick i hur intervjupersonerna resonerar. Det finns även gott om utrymme för de intervjuade att ge uttryck för egna tankar och värderingar.

Ambitionen var att endast genomföra intervjuer genom direktkommunikation men då tiden blev knapp togs ett beslut att skicka frågeformulär till enstaka individer. Frågeformuläret skickades ut till de medverkande som ville delta i studien men inte ansåg sig ha tid att medverka vid en intervju. Dessa har samlats in via e-post.

4.1.1. Intervjuer

Det finns flera fördelar med att använda intervjuer som undersökningsmetod. En av dessa, menar Denscombe (2009) är att det inte är kräver särskilt avancerad utrustning för att genomföra. Det finns även möjlighet att ställa följdfrågor så de intervjuade kan utveckla sina svar och göra de mer genomgående än vid till exempel en enkätundersökning. Det som skulle kunna tala emot intervjuer som metod är att det kan ta lång tid att samla in och bearbeta materialet. Det krävs mycket arbete både innan och efter intervjun (a.a.) Det är även så, påpekar Denscombe (2009) att det kan skilja sig i vad den intervjuade svarar och hur personen handlar, detta stämmer ju inte alltid överens med vartannat.

Genom intervjuer hävdar dock Denscombe (2009) att det är lättare att få en klarare och djupare kunskap om intervjupersonens åsikter. För att kunna uppnå detta resultat måste den som intervjuar vara beredd på att få sitta och invänta den tillfrågades svar och kunna avgöra när det är dags att gå vidare med nästa fråga. Det är viktigt att tänka på att inte gå in med och

överföra sina egna tankar och värderingar på personen som blir intervjuad (Denscombe, 2009).

4.1.2. Internet chatt

Intervjuer via chatt blir enligt Denscombe (2009) ett bra alternativ till muntliga intervjuer eftersom det kan ske som en vanlig konversation då det är en annan form av direktkommunikation. När en chatt mellan två personer äger rum är det en privat konversation och den är svårare att avlyssna än ett samtal. En av nackdelarna med att genomföra intervjuer via internet är att intervjuaren går miste om chansen att läsa av intervjupersonens kroppsspråk och tonfall (a.a.). Det kan även vara svårt att avgöra om informationen som delges är sanningsenlig. En fördel med intervju via chatt är att samtalet sker i textform så båda parter får en översikt av konversationen.

Även tidsfaktorn är annorlunda gentemot i muntliga intervjuer eftersom det kan ta längre tid att få svar från den tillfrågade. Denscombe (2009) tar upp och diskuterar uttrycket intervjuareffekten som innebär att den intervjuade kan bli påverkad av sina tankar och värderingar kring den som för intervjun. Något som han menar kan minskas i en chattintervju då de medverkande i intervjun inte alltid får något visuellt intryck av varandra såtillvida att inte videokonferens används (a.a.).

4.1.3. Frågeformulär

Denscombe (2009) menar att fördelen med att använda frågeformulär vid en undersökning är att det är lättare att arrangera än till exempel en intervju ansikte mot ansikte. Det är bara till att skicka ut formuläret och vänta på svar. Det är även så att genom frågeformulär får alla som medverkar i undersökningen samma frågor utan att de formuleras om eller ges i olika variationer, vilket kan hända under en intervju (a.a.). Det finns naturligtvis även nackdelar med att använda formulär som undersökningsmetod. En av dessa är att det är svårt att kontrollera att svaren som ges är sanningsenliga. Det är även så menar Denscombe (2009) att det kan vara svårt att få in svaren i tid.

4.2 Urval

Studien har begränsats till att endast intervju yrkesverksamma lärare i fritidshem som utbildat sig någon gång under perioden 2001-2012. Detta kan räknas som ett medvetet urval, vilket är vanligt vid kvalitativa undersökningar där specifika frågor ska besvaras (Denscombe, 2009). Eftersom det är lärare med inriktning mot fritidshem den här studien berör är det den

yrkeskategorin som valts ut för intervjuerna. Undersökningen inbegriper en lärarutbildning som varat under en kortare tid, därför lades en förfrågan (se bilaga 2) ut på två olika forum. Den skriftliga förfrågan skickades till en nätverksgrupp sida, som vänder sig till fritidspedagoger och lärare i fritidshem, på det sociala nätverket *Facebook*. Förfrågan skickades även till en kommuns kommunikationsplattform för skolpersonal.

Det dröjde dock innan någon som var villig att ställa upp hörde av sig. Därför togs beslut att kontakta åtta lärare i fritidshem, som det fanns vetskap om, personligen via e-post och telefon. Fyra av dessa åtta personer valde att avstå från intervju. I samband med att svaren inkom från de som kontaktats personligen via e-post, hörde tre lärare i fritidshem av sig och ville ställa upp på intervju. En av dessa valde senare att avstå. Då det uppstod svårigheter att genomföra intervjuer med två personer togs beslut att de skulle få möjlighet att svara på intervjufrågorna via ett frågeformulär som skickades ut via e-post till deras personliga e-postadress. På grund av ofullständiga svar på båda frågeformulären bortsågs de från studien.

Sammanlagt består studiens urval av fyra yrkesverksamma lärare i fritidshem. Samtliga medverkande är yrkesverksamma på fyra olika skolor i samma kommun i södra Sverige. Tre av de medverkande är verksamma på olika sätt i grundskolan och på fritidshem, medan en arbetar som undervisande lärare på en resursskola. Efter den aktuella lärarutbildningen har de medverkade varit yrkesverksamma allt från sex månader till sju år.

4.3 Etiska Överväganden

I enlighet med de forskningsetiska principernas fyra huvudkrav skedde undersökningen på deltagarnas villkor oberoende av studiens ambitioner (Vetenskapsrådet, 2002). Information om undersökningen och vilka förutsättningar som fanns kring medverkan delgavs deltagarna, genom en skriftlig förfrågan via e-post och på respektive sociala nätverk enligt *informationskravet*. De medverkande hade även möjlighet att ställa klagörande frågor när möten avtalades och innan intervjuerna påbörjades. Medverkan har varit frivillig och deltagarna har närsomhelst haft möjlighet att avbryta sin medverkan. Samtycke till medverkan har inhämtats av deltagarna inför varje intervju i enlighet med *samtyckekravet*. De medverkande är avidentifierade utifrån *konfidentialitetskravet*, genom att ha fått fiktiva namn som både kvinnor och män kan bära. Det som framkommit i datainsamlingen kommer inte används för något annat syfte än denna studie i enlighet med *nyttjandekravet*. Materialet kommer inte heller visas för oberoende. Studien kommer, vid önskan att visas för deltagarna innan den skickas in för opponering (Vetenskapsrådet, 2002).

4.4 Genomförande

I samband med första kontakten med deltagarna gavs valmöjligheten att få tillgång till de formulerade frågorna, för att de skulle ha möjlighet att reflektera över dessa inför intervjun. Samtliga av deltagarna valde detta och fick frågorna i förväg skickade till sig via e-post. Vi medverkade båda vid varje intervju och var aktiva genom att ställa de formulerade frågorna men även klargörande och uppföljande frågor. Intervjuerna genomfördes på två olika sätt. Dels på det traditionella sättet ansikte mot ansikte med ljudinspelning, men även via chatt på kommunens kommunikationsplattform. Tre intervjuer genomfördes på det traditionella sättet och en intervju via chatt. De traditionella intervjuerna genomfördes i avskilt rum på deltagarnas arbetsplats respektive på högskolan i kommunen. Plats och tid anpassades i möjligaste mån efter de medverkades önskemål.

De två olika sätten intervjuerna genomfördes på valdes eftersom det kan vara svårt för intervjupersonerna att hitta tid i den dagliga verksamheten att gå ifrån arbetet för att bli intervjuade. Med hjälp av chatten kunde intervjuerna ske under kvällstid utan att intervjupersonernas arbetstider behövde bli lidande. Valmöjligheten stod öppen för alla deltagande intervjupersoner och anpassningar skedde efter deras önskemål.

4.5 Bearbetning

Efter insamling av materialet gjordes en transkribering av de tre inspelade intervjuerna och dessa överfördes till dokument för att skapa en överskådlighet. Även intervjun som genomfördes via chatt skrevs över i dokument så att det blev lättare att bearbeta. Därefter gjordes en analys av det insamlade materialet. Studiens analys är inspirerad av fenomenografin som syftar till att studera människors upplevelser och uppfattningar om en specifik företeelse (Patel & Davidsson, 2003). När en person skapar sig en uppfattning om något i sin omgivning påverkar detta hur den fortsättningsvis agerar och tänker, samt hur den upplever sin omvärld (a.a.). Då studien syftar till att undersöka hur människor tillhörande en specifik yrkesgrupp upplever sin roll, kan denna form av analys anses vara lämplig.

Patel & Davidsson (2003) beskriver vad som ingår i en fenomenografisk analys, nämligen: att läsa in sig på materialet och skapa sig en helhetsbild, upptäcka likheter och skillnader i materialet, avgränsa och kategorisera olika uppfattningar i materialet samt slutligen att ordna kategorierna och sätta dessa i relation till varandra. Kategorierna blir tillsammans undersökningens utfallsrum, det vill säga analysens resultat (a.a.). I följande avsnitt kommer denna studies resultat och analys.

5. Resultat och Analys

Studiens syfte är att undersöka hur lärare som gått lärarutbildningen med inriktning mot fritidshem uppfattar och upplever sin yrkesroll i skolan och på fritidshemmet. Utifrån syftet har följande frågeställningar undersökts:

- Hur upplevs förhållandet till andra lärare och förskollärare?
- Hur upplevs arbetet i både skola och fritidshem?
- Vad ses som viktigast i yrkesrollen?

Nedan presenteras studiens resultat och analys av det insamlade materialet. Materialet har efter bearbetning delats upp i följande kategorier:

- Valet av yrkestitel
- Förhållandet mellan lärare i fritidshem, förskollärare och lärare i skolan
- Arbetslaget och planeringstid
- Att arbeta i både skola och fritidshem

De medverkande har avidentifierats genom att de fått fiktiva namn som kan användas av både män och kvinnor, nämligen Conni, Kim, Love och Alex.

5.1 Valet av yrkestitel

Något utmärkande med intervjuerna är att tre av fyra medverkande väljer att benämna sig som fritidspedagog istället för lärare, trots att alla har gått en lärarutbildning med inriktning mot fritidshem.

Jag är utbildad till Lärare med inriktning mot fritids och skola men jag ger mig själv yrkestiteln Fritidspedagog!

Love

Asså jag ger mig själv fritidspedagog, men i vissa sammanhang får jag använda mig av den andra yrkestiteln, lärare med inriktning mot fritidshem.

Kim

Dock anses vissa skillnader i sättet de väljer att benämna sig. Love benämner sig som fritidspedagog då Love inte ser sig som lärare med traditionell undervisning i klassrum. Kim använder sig istället av båda benämningarna, fritidspedagog och lärare med inriktning mot fritidshem, beroende på sammanhanget. Dels för att styrka sin ämneskompetens i skolan gentemot övriga lärarkollegor, men även för att styrka sin kompetens i fritidshemmet. Kim använder benämningen lärare i fritidshem för att förtydliga för dem som inte vet vad titeln fritidspedagog står för.

Så är det för att visa att jag har lika mycket erfarenhet och kunskap inom lärarbiten, typ i idrott eftersom jag har de poängen, så får man ibland betona, att jag är ju faktiskt lärare inom fritidshem.

Kim

Alex ser och benämner sig som lärare, detta kan till stor del bero på hur arbetssituationen ser ut, hon/han arbetar nämligen endast som undervisande lärare i skolan och inte på fritidshemmet. Dessutom lyfter Alex fram att lärarutbildningen med inriktning mot fritidshem möjliggör för olika sätt att arbeta, både i skola och på fritidshem kombinerat men även bara i skolan.

En del [lärare i fritidshem] som har jobbat på fritids som nu funderar på att jag kanske ska gå in och ta en klass i skolan och har ju möjlighet att göra det tack vare att den här dubbelbottnade utbildningen.

Alex

Alex tillhörde en av de första klasserna som gick lärarutbildningen med inriktning mot fritid och skola.

5.2 Förhållandet mellan lärare i fritidshem, förskollärare och lärare i skolan

Love arbetar på en mindre skola och upplever att lärarkollegorna tar yrkesrollen och fritidshemmets uppdrag på allvar.

Den ena läraren jobbar nära med mig och tar fritids på högsta allvar och är med och planerar och lägger upp och den andra läraren har väl smittats av det.

Love

Dock upplever Love att förskollärare generellt är mer förstående eftersom de i likhet med fritidspedagoger ”fått kämpa för sin legitimitet, status och erkännande”.

Förskollärare ser nog likheter med sin egen verksamhet och är mer positivt inställda till fritids, medan lärare, beroende på okunskap, inte ser på fritidshem lika positivt.

Love

Den generella uppfattning om lärare som Love har är att de inte vet vad som försiggår i fritidshemmets verksamhet och ser det mer som ”barnpassning”. Love kommer även med en annan trolig förklaring, nämligen att lärare i skolan haft insyn i fritidshem med bristande pedagogisk verksamhet.

Tror uppfattningarna ofta grundar sig på att man inte har en aning om vad som händer i verksamheten och ibland har väl vissa snubblat över en verksamhet där det är just bara barnpassning och icke kreativt och då har man den bilden.

Love

Conni upplever att enstaka lärare på arbetsplatsen anser att pedagoger från fritidshemmet främst hör hemma där och inte i skolan, men att de uppskattar att dessa pedagoger kan överta viss undervisning som lärarna vill komma ifrån i sin tjänst. De lärare som Conni samarbetar mest med ser Conni som lärare i de ämnen som Conni ansvarar för under skoltid.

Ja, ungefär, de är bra att ha men vissa [klasslärare] tycker kan jag få uppfattningen att jag är bra att ha att jag håller på med gympan och sånt för det vill de själva slippa, de är inte otrevliga eller så men de är glada att de får slippa det själv och jag är glad att jag får ha det.

Conni

Efter beslutet att införa lärarlegitimation i skolan har Kim upplevt att lärarna blivit mer avståndstagande till att låta någon annan än dem själva hålla i undervisningen. Att lärarna känner sig lite tveksamma till att släppa in lärare med inriktning mot fritidshem i klassrummen kan bero på en osäkerhet inför deras egen framtid och roll i skolan.

Jag kan nog känna att på arbetsplatsen så vill man ha sin lilla elevgrupp fortfarande, och det är min klass och det är så, här är mitt lilla revir och du får komma in och vara resurs men du får inte komma in och tro att du kan ta över min lektion.

Kim

Kim märker av vissa skillnader när det gäller hur förskollärare på Kims arbetsplats arbetar i fritidshemmet. De förlägger gärna den tid som är avsatt för fritidshemmet på morgonen, vilket resulterar i att övriga pedagoger på fritidshemmet får längre och senare dagar än förskollärarna.

Man har kanske fem timmar [på fritidshemmet] om man jobbar som förskollärarna och då lägger man de timmarna på morgonfritids för då kommer man ju hem tidigt på eftermiddagen.

Kim

Förskoleklassen kan ses som förskollärarnas huvudsakliga ansvarsområde och fritidshemmet som lärarens med inriktning mot fritidshem, vilket kan förklara varför förskollärarna föredrar morgonverksamheten framför eftermiddagsverksamheten.

Alex upplevelse är annorlunda, Alex är anställd som lärare och eftersom hon/han presenterar sig som lärare är det arbetet som utförs och inte yrkestiteln som påverkar hur andra ser på yrkesrollen.

Så vitt jag har förstått så vet inte så många, dels så vet de inte vilken lärarinriktning jag har gått, vilket program jag gick utan de ser ju mig för det jag gör idag, den titeln jag har och är anställd som.

Alex

Samverkan med övriga kollegor fungerar bra, vilket Alex menar beror på att det finns en gemensam syn på yrkesrollerna.

5.3 Arbetslaget och planeringstid

Arbetslaget utgör en viktig del under arbetsdagen poängterar Alex, stöttar inte arbetslaget upp en så kan det lätt leda till problem på arbetsplatsen. Enligt de medverkande i studien så fungerar deras nuvarande arbetslag bra, en del menar dock att de inte alltid har haft sådan tur.

Sen är det väl lite motsättningar ibland och sånt men överlag så samarbetar vi väldigt bra och det fungerar väldigt bra och man har bra kontakt med dem, för vi har ju från alla klasserna på fritids så vi har ju bra kontakt med de på det viset och kan prata öppet om det med dem.

Conni

För Alex innebär en god samverkan i arbetslaget tillit till varandra och kompetenserna som finns där.

Vi vet vad vi är bra på vi vet vem som gör vad, jag lägger mig inte i de andras ansvarsområden till exempel mer än när jag upptäcker någon jättebrist så får man ju påtala det men annars så litar jag på att de gör sitt jobb.

Alex

Överlag kan nog sägas att samarbetet har ganska mycket med personkemi att göra, vilket Kim understryker. Att veta vad som ska göras och vem som ska göra det är något annat som Alex trycker mycket på som hjälper till att upprätthålla ett fungerande arbetslag. Det spelar inte någon roll vem som har vilken utbildning, det är ingen som är förmer än någon annan.

Alla hjälps åt med allting och man ser vad som behöver göras och man tar tag i det själv och går inte och väntar på att någon annan ska ta tag i det och så.

Alex

För att arbetslaget ska fungera måste alla hjälpa till och göra sitt yttersta, det handlar som Kim säger om att ”ge och ta” så att verksamheten går runt på ett så smidigt sätt som möjligt.

Planeringstid och planeringsdagar är något annat som några av studiens deltagare tar upp. Planeringen med lärarna vid samverkan med skolan verkar vara något som ofta får klämmas in i schemat där det finns plats eller så får det göras lite i förbifarten enligt Love.

Man får sällan tid att planera tillsammans. Det blir ofta att man tar det i förbifarten, men vi har jobbat mycket för att få ihop det, och det blir bättre och bättre.. men sen blir det nedskärning nånstans och då försvinner den chansen. Det handlar ju om det i slutändan. Att det inte finns resurser tyvärr.

Love

Ett annat alternativ som Conni då tar upp är att göra planeringen själv, vilket Conni menar inte alltid behöver vara något negativt.

Jag får säkert hjälp av henne[klassläraren] om jag vill, men det är rätt så skönt att göra det själv.
Conni

Ett planeringstillfälle där alla pedagoger på fritidshemmen får vara med berättar både Conni och Kim att de har på sina arbetsplatser. Ett par timmar i veckan med pedagoger från alla avdelningarna för att styra upp verksamheten, ibland händer det att rektorn är med under planeringen. För Love som arbetar på en mindre skola så finns möjligheten att träffa pedagoger på andra fritidshem och byta tankar och idéer med dem.

5.4 Att arbeta i både skola och fritidshem

En stor skillnad gällande arbetet i skolan och arbetet på fritidshemmet är att tre av fyra deltagare i studien endast är resurs och/eller undervisar i enstaka ämnen i skolan jämfört med ett helhetsansvar för verksamheten på fritidshemmet. Kim ser fördelar med att följa barnen i båda verksamheterna då förmågor och färdigheter som barnet har svårigheter med även kan övas på varierade sätt på fritidshemmet.

Om jag då jag har ett barn i idrott och jag ser att barnet kanske har svårt med att slå kullerbyttor, till exempel, på idrottslektionen, sen när jag har de på fritids och vi går ner i idrottshallen då kan jag ju på ett roligare sätt kanske och på ett bättre sätt och enskilt med den här eleven träna på att slå kullerbyttor så blir inte barnet lika mycket utpekad.

Kim

Då verksamheten i fritidshemmet utgår mer från barnens intressen, tankar och behov menar Love att fritidshem och skola kompletterar varandra eftersom skolan fokuserar mer på ämneskunskap.

Som fritidspedagog ingår det att leda barnen mot det informella lärandet i kreativa miljöer där många olika bollar är i luften samtidigt och där barnens olika intressen och tankar ska få plats. Visst har vi en agenda, rutiner och vi har idéer men det mesta bygger på barnens tankar och önskemål! Det är skillnaden. Vi har möjlighet att jobba närmre barnen, mer utifrån intressen och tankar, se vad de behöver och vill ha och jobba utifrån det.

Love

Deltagarna som arbetar i både skola och fritidshem upplever att utövandet av yrkesrollen påverkas av vilka förutsättningar som finns i respektive verksamhet. Kim menar att en lärare med inriktning mot fritidshem i sin yrkesroll måste vara positivt inställd till förändringar, då arbetsförhållandena i skolan kan förändras från termin till termin.

Jo som fritidspedagog tror jag aldrig att du kan jobba likadant i 20 år, jag tror faktiskt att min arbetssituation ändras inför varje läsår, oavsett om jag går som idrottslärare eller om jag går som resurs.

Kim

Förändringarna kan bland annat bestå av att lärare i fritidshem blir kopplad till en ny barngrupp och/eller ett nytt arbetslag men även får förändrade arbetsuppgifter.

De medverkande i studien anger vissa egenskaper som särskilt viktiga för arbetet i både skola och på fritidshem, nämligen att vara flexibel för förändringar och att vara lyhörd för barnens behov.

Att sysselsätta barnen, att vara lyhörd och att fråga de vad de vill göra, låta de vara med och bestämma och även höras emellan raderna när de pratar och uppfatta lite vad de vill göra och vad de tycker är roligt och sånt.

Conni

Att barnen upplever lärare i fritidshem som en ”vuxen kompis” anser Love vara positivt för att kunna utveckla en nära relation till barnen. Enligt två andra deltagare kan barnen uppleva läraren i fritidshem som mer sträng inom skolans verksamhet, vilket Kim kopplar till tidsbrist.

Medans jag då på klubben, visst jag är lika strukturerad och tydlig men där kan jag sitta och vänta ut eleverna tills de är tysta om jag sitter i en ring till exempel för jag har inte bara 40 minuter på mig och barnen ska hinna gympa och duscha på de här 40 minuterna. Utan då väntar jag ut de istället och då behöver jag inte höja rösten och vara sträng i samma stora bemärkelse men visst händer det saker.

Kim

Att läraren i fritidshem har olika förhållningssätt i respektive verksamhet skulle kunna ses som förvirrande för barnen, eftersom de är vana vid en sorts pedagog i skolan och en annan i fritidshemmet. Dock har Conni uppmärksammat skillnader i barnens beteende i verksamheterna som kan härledas till barnens syn på skolan som mer krävande och fritidshemmet som en friare verksamhet. Även Kim poängterar att som lärare i fritidshem kan du uppleva fler sidor av barnen. Emellertid påpekar Conni att barnen kan behöva ett frirum efter en lång dag i skolan.

De lyssnar mer i skolan. För att på, de har lite det här i och med att det heter fritids så är det lite det här att då behöver jag inte lyssna.

Conni

Ett barn är aldrig det samma på fritids eller i skolan när det är fria aktiviteter eller lärarstyrda aktiviteter. Barn betar sig olika.

Kim

De tre deltagarna som arbetar på fritidshemmet anser att verksamheten ska erbjuda planerade aktiviteter som är kreativa och varierade, men även möjlighet till fria aktiviteter valda av barnen. Efter en lång och intensiv dag i skolan kan det vara fria aktiviteter som bäst tillmötesgår barnen behov anser de medverkande. Love lyfter att det märks att barnen upplever fritidshemsverksamheten som viktig genom att de intar ett positivt förhållningssätt till innehållet.

Att dom [barnen] accepterar när vi samlas, uppgifter vi ger dom, att dom tar sig an saker med positiv attityd. givetvis inte alltid, och där möts vi av krocken som det blir ibland där barnen kan känna att "nu har vi jobbat hela dagen, nu vill vi ha fri lek!".

Love

För att lyckas i sitt arbete anser Love att kunskap om hur en bra gruppverksamhet främjas behövs. Tre av deltagarna tar upp arbetet med social kompetens och konflikthantering som viktigt både i skolan och på fritidshemmet. Genom detta arbete kan självständighet främjas hos barnen menar två av deltagarna.

Främst vill jag påverka dom på så sätt att dom kan lösa konflikter själva, att de kan fungera tillsammans, att de vet att det är ok att vara glad, arg, ledsen, nyfiken. Att dom känner att det finns något för dom att göra varje dag. Vi vill påverka dem att bli självständiga i alla möjliga delar av livet, dels i konflikter och dels i aktiviteter och intressen.

Love

Alex menar att det är viktigt att känna sig engagerad och inspirerad i sin yrkesroll samt vara trogen sig själv så barnen kan känna tillit.

Samtliga deltagare ser föräldrakontakten som viktig och Kim menar att läraren i fritidshem har en fördel jämfört med klassläraren av att träffa föräldrarna regelbundet i fritidsverksamheten när barnen lämnas och hämtas. Att vara öppen och tillmötesgående i mötet med föräldrarna framhålls särskilt av tre av deltagarna.

Det är väldigt viktigt med föräldrakontakt och att prata med dem och ja, fall de undrar nånting, asså svara på frågor hur dagen har varit för deras barn och vara tillmötesgående.

Conni

Kim och Love pratar båda om fritidshemmets lokaler och menar att det hade gynnat verksamheten om de hade fått ha egna lokaler så att de inte behöver delas med skolan. Dessa lokaler ser de helst att de ligger utanför skolans område så att barnen kan få leka och springa så mycket de vill utan att det stör någon.

Kanske det optimala hade varit att få egen lokal inom skolans väggar som absolut ingen skolpersonal har tillgång till, vilket då möjliggör att ha lite större projekt. Kanske att jag inte använder köket[skolbetspisningen] lika mycket att vi mer lagar maten själva får in den biten, just nu går vi ju och äter, får maten serverad. Men den andra biten är att vi blir helt frilagda från skolan som det har varit innan, hur det rent ska fungera vet jag inte för jag vill ju fortfarande jobba mina kanske 100 % men att vi kanske ligger på en kulle utanför skolan i ett eget hus.

Kim

Trots att Kims arbetsplats är nybyggd finns där inte några lokaler som är särskilt avsedda för samtliga fritidsavdelningar. Med delade lokaler blir det svårare för de båda verksamheterna att göra de till sina egna.

Det som de medverkade ger uttryck för att arbete i två olika verksamheter kan innebära är:

- Ojämn ansvarsfördelning
- Att vara anpassningsbar för förändringar
- Att roll och förhållningssätt ändras efter verksamhet
- Arbete med social kompetens och konflikthantering i båda verksamheterna
- Mer föräldrakontakt
- Delade resurser mellan verksamheterna

6. Diskussion

Genom bearbetningen av studiens resultat har flera intressanta iakttagelser gjorts som nu kommer lyftas fram i resultatdiskussionen. Dessa iakttagelser sammankopplas med forskningsresultat från forskningsbakgrunden för att skapa en mer omfattande bild. I metoddiskussionen granskas de metoder som använts och vad dessa kan fått för konsekvenser för undersökningen och studiens resultat. Avslutningsvis redovisas studiens slutsatser.

6.1 Resultatdiskussion

För att göra resultatdiskussionen mer överskådlig har den delats upp i fyra underrubriker, som rör vilket förhållande läraren i fritidshemmet har till förskolläraren och läraren i skolan, att arbeta i två verksamheter och vad som är viktigast i yrkesrollen.

6.1.1 Förhållandet mellan lärare i fritidshem och lärare i skolan

Calander (1999) ger i sin studie uttryck för att fritidspedagogens yrkesroll (så som den varit) är utdöende och menar att allt fokus kommer läggas på skolans verksamhet medan fritidshemmets verksamhet kommer bli barnpassning. Han uttrycker en svårighet i att se vem som skulle vilja utbilda sig till lärare i fritidshem och arbeta efter dessa premisser. Denna studie innefattar pedagoger som just utbildat sig till lärare med inriktning mot fritidshem som försöker motsätta sig att fritidshemmets verksamhet ska bli just barnpassning. De tre lärarna som verkar i fritidshem yttrar en önskan om att få arbeta med ett pedagogiskt innehåll i både skola och fritidshem.

Två av de medverkande i studien betonar att klasslärarna gärna bjuder in lärare i fritidshem till klassen antingen som resurs (hjälp lärare) eller för att få hjälp med att bedriva den undervisningen som de själva kanske inte vill utföra. Detta kan härledas till Calanders (1999) studie där han diskuterar att pedagoger kopplat till fritidshemmet ofta får en roll som hjälplärare i skolan. En anledning till det här arbetssättet, menar vi, skulle kunna vara att läraruppdraget har blivit mer omfattande under de senare åren i och med den nya läroplanen och därför anser klasslärarna att det kan vara skönt att inte behöva ta ansvar för undervisningen i alla ämnen. En nackdel, som Thornberg (2006) lyfter, är att enligt den sociala identitetsteorin, kan makt- och statuskillnader mellan olika lärarkategorier leda till problem med den sociala identiteten för den grupp som för tillfället är underordnad. Enligt majoriteten av deltagarna i studien är upplevelsen att klasslärarna ändå försöker hålla fast i att det är klassläraren som hör hemma i skolan och läraren med inriktning mot fritidshem bara är där på besök. Det är möjligt att en lärare i fritidshem som är inne i två olika verksamheter

upplever en större ovisshet i och med att hon/han kan bli fråntagen huvudansvaret i viss undervisning för att istället bli extraresurs i barngruppen.

I och med införandet av lärarlegitimation upplever en av studiens deltagare att klyftan har blivit större mellan läraren i fritidshem och läraren i skolan. Avståndet som bildas mellan de båda yrkena på detta sätt skulle kanske kunna vara en av anledningarna till att lärare i fritidshem väljer att identifiera sig med fritidspedagoger snarare än lärare eftersom det är där de känner att de får bäst bemötande. Genom att ge sig själv titeln fritidspedagog kan det vara så att det främjas en känsla av gemenskap tillsammans med övriga pedagoger på fritidshemmet. En annan anledning skulle eventuellt kunna vara så som en av studiens deltagare påpekar att läraren i fritidshem själv väljer att särskilja sig från klass- och ämneslärarna då de själva anser att de inte kan identifiera sig med dessa. Det är även möjligt, som en av deltagarna gör, att identifiera sig med båda yrkestitlarna, frågan är då om omgivningen förstår resonemanget bakom det beslutet eller om det kan skapa förvirring för allmänheten att använda båda delarna.

De medverkandes generella uppfattning med få undantag, om främst lärare i skolan, är att de anser att deras eget yrke ska prioriteras högre än det arbete som lärare i fritidshem gör. Det är även en vanlig uppfattning bland deltagarna att lärarna i skolan inte alltid har någon direkt kunskap om vad som sker i fritidshemmets verksamhet. Precis som Hansen (1999) beskriver i sin studie ges det här en stereotyp bild av läraryrket där de närmsta kollegorna ofta ses som ett undantag, medan andra lärare inte tros veta vilken roll pedagogerna på fritidshemmet har. Enligt Thornberg (2006) kan det i den sociala identitetsteorin uppstå stereotypa bilder mellan olika lärarkategorierna när det uppstår konkurrenssituationer, vilket det kanske kan sägas göra mellan lärare i fritidshemmet och klasslärarna. För att dra ämnet om stereotypa bilder ett steg längre skulle det kunna ställas en fråga rörande vad som skulle hända om båda yrkeskategorierna hade fått bättre insyn i varandras verksamheter. Hur kommer det sig att lärarna i fritidshemmet bara ser sina närmsta kollegor som utanför den stereotypa bilden? Eller kanske snarare vad får dem att tro att alla andra lärare tillhör denna stereotypa bild? Kan det bero på att lärare som inte arbetar med en lärare i fritidshem därför tillhör en annan ingrupp? Hansens (1999) studie påvisar dessutom att om beskrivningarna av respektive yrkesroll skulle ställas mot varandra så är de snarlika. Det hela skulle alltså kunna ses som en cirkel av antaganden om varandras arbete.

6.1.2 Förhållandet mellan lärare i fritidshem och förskollärare

Den andra lärarkategorin som tas upp i studien är förskollärarna. Överlag menar de medverkande i studien att förskollärarna och lärarna i fritidshem har yrken med liknande egenskaper och kan relatera till varandra på ett annat sätt än vad lärare i skolan kan. Den sociala identitetsteorin uttrycker att människan gärna identifierar sig med andra som har samma egenskaper som en själv (Hogg & Vaughan, 2011). Det skulle i så fall kunna ge en möjlighet att lärarna i fritidshem och förskollärarna känner tillhörighet på grund av att de anser att deras yrken påminner om varandra.

Skolinspektionen (2010) menar att det är vanligt att även förskollärare arbetar på fritidshemmet. Detta kanske kan vara en av anledningarna till att yrkesgrupperna kan känna en viss gemenskap. Det är dock vanligt, menar en av deltagarna i studien, att förskollärarna inte vill komma in och hjälpa till på fritidshemmet på eftermiddagen utan föredrar att arbeta där under morgonverksamheten. Verksamheten på morgonen har en annan tidsbegränsning än verksamheten på eftermiddagen eftersom skolans verksamhet startar då. Den innefattar kanske därför inte lika många tidskrävande aktiviteter eftersom barnen måste förberedas inför skoldagen. Förskollärarna får därför en kortare arbetsdag som är mer samlad kring verksamheten i förskoleklassen. Detta menar vi skulle kunna vara en av anledningarna till att förskollärarna föredrar morgonverksamheten. Att förskollärarna går in och tar morgonverksamheten såsom Lindborg & Nilsson (1997) föreslår skulle dessutom kunna gynna lärarna i fritidshem då dessa får en verksamhet mindre att planera och kan lägga mer fokus på eftermiddagsverksamheten och skolan.

6.1.3 Att arbeta i två verksamheter

Att följa barnen i två olika verksamheter menar en av studiens deltagare kan vara en stor fördel eftersom det möjliggör en fortsatt utveckling av barnens kunskaper efter skoltid i en mer avslappnad miljö. Detta kan återknytas till Skollagen som anger att fritidshem och skola ska komplettera varandra (SFS 2010:800, 14 kap. § 2). En annan sida av att läraren i fritidshem är inne i två olika verksamheter, kan vara som Hansen (1999) diskuterar att det kan leda till att de måste byta förhållnings- och arbetssätt. Det sättet att arbeta på som lärare i fritidshem följer på fritidshemmet kanske inte alltid kan genomföras i skolans verksamhet. Frågan är om det blir konstigt för barnen om läraren i fritidshemmet har ett arbetssätt i skolan och ett annat på fritidshemmet eller om de kanske finner sig i det, alternativt väntar sig det för att de ser skillnad på verksamheterna. En av deltagarna diskuterar att barnen själva inte agerar likadant på fritidshemmet som i skolan. Deltagaren menar att det verkar som att barnen

känner av att det är ”fritids” och att de inte har lika höga krav på sig där som de har i skolan. Samtliga av deltagarna som arbetar på fritidshem ser barns möjlighet till egenvalda fria aktiviteter som ett viktigt inslag i verksamheten. I dessa fria aktiviteter kan pedagogerna både delta men även endast observera. Ackesjö (2011) ser detta som att pedagogerna tillmötesgår barnens behov av valfrihet.

Planeringstid finns avsatt för alla pedagoger, men det är olika från skola till skola hur mycket som finns att tillgå, vilket framkommit i denna studies resultat. Detta kan kopplas till Lindborg & Nilsson (1997) som menar att det behövs mer schemalagd tid till planering för att få ett bra pedagogiskt innehåll i både skolan och på fritidshemmet. Med tre olika verksamheter kan det bli ont om planeringstid för läraren i fritidshemmet eftersom den ska delas mellan verksamheten på morgonen och eftermiddagen men även verksamheten i skolan. Två av deltagarna i studien nämner att de har ett planeringstillfälle med flera pedagoger på fritidshemmet. En tredje deltagare nämner att det finns möjlighet för denne att träffa andra pedagoger från fritidshem på andra skolor i närheten för att utbyta tankar och idéer. Denna planering är dock endast avsedd för aktiviteter inom fritidshemmet.

För att möjliggöra för bra pedagogiskt innehåll i alla verksamheter är det viktigt med planering. Skolverket (Lgr11, 2011) menar att ett möte på lika villkor mellan olika pedagogiska synsätt kan hjälpa barnen i deras lärande. Eftersom möjligheterna till planeringstid med andra lärare kan vara begränsade, enligt majoriteten av studiens deltagare, är frågan huruvida ett möte mellan de olika pedagogiska synsätten läraren i fritidshem, förskolläraren och klassläraren kan ha, får möjlighet att bli verklighet. Något som även Hansen (1999) tar upp och diskuterar i sin studie. Tre av studiens deltagare planerar själv de egna lektionerna i skolan. Även om detta arbetssätt fungerar så finns det även här ingen möjlighet för de olika synsätten att mötas.

6.1.4 Viktigt för en lärare i fritidshemmet

Studiens deltagare lyfter vikten av att läraren i fritidshem måste vara flexibel i sin yrkesroll, med tanke på att barngrupper och arbetslag kan förändras från termin till termin i både skolan och på fritidshemmet. Detta skulle kunna vara en av anledningarna till att yrkesrollen för läraren med inriktning mot fritidshem blir svår att definiera som Ackesjö (2011) diskuterar i sin studie. Det blir ett yrke i ständig förändring som inte har en fast punkt att luta sig mot. Detta skulle kunna ses som både en fördel och en nackdel. Ett annat tillfälle där flexibiliteten kommer väl till pass är vid planering av fritidshemmets aktiviteter, eftersom fritidshemsverksamheten i stor mån ska utgå från vad barnen vill göra. Alla de medverkande i

studien håller med om att lyhördhet inför barnens önskningar är av stor vikt. Det kan anknytas till Johansson (2011) som säger att det är viktigt att barnen får inflytande i planeringen men även att deras kompetens får möjlighet att utvecklas. Det är meningen att barnen ska få en trivsamtid på fritidshemmet. Aktiviteterna som genomförs bör vara stimulerande och roliga. Att barnen själva fått vara med och bestämma visar dessutom på det som står i läroplanen (Lgr11, 2011) att det tillämpas elevdemokrati. Detta åskådliggör för barnen att deras åsikter och tankar har ett värde.

Något som studiens deltagare trycker mycket på är arbete med barnens sociala kompetens, något som anses viktigt i både skolan och på fritidshemmet i enlighet med styrdokumentet. Det sociala arbetet ska hjälpa barnen fatta egna beslut oberoende av andras åsikter. Detta kan återkopplas till Hansen (1999) som i sin studie nämner att pedagogerna på fritids ska kunna bidra med sin kunskap om arbete med social kompetens, för att hjälpa barnen med deras grupprelationer och allmänna utveckling.

Tre av deltagarna i intervjun tar upp föräldrakontakten som en viktig punkt i arbetet. Det anses viktigt för att kunna ge föräldrarna den information de behöver om vad som har hänt under barnets skoldag. En av intervjupersonerna ser möjligheten att få följa barnen i två olika verksamheter som en stor fördel. Genom att ha en bra kontakt med föräldrarna kan det, menar vi, vara lättare att få en inblick i hur barnens hemförhållanden ser ut, vilket kan leda till att läraren i fritidshem får en bättre helhetssyn av barnet.

Fritidshemmets lokaler tar två av studiens deltagare upp, det finns en önskan om att få ha självständiga lokaler endast ämnade för fritidshemmet. Det här dilemmat kan knytas till Lindborg & Nilssons (1997) studie där de diskuterar svårigheterna i att se till så att både skolans och fritidshemmets verksamhet får de resurser de behöver. Författarna trycker mycket på vikten av att både lärare och pedagogerna på fritidshemmet måste få komma till tals. Det skapas en problematik när pedagogerna i verksamheterna känner att de inte kan göra lokalerna till sina egna. Detta skulle kunna leda till eventuell oro i barngrupperna då de kanske upplever att det inte blir någon skillnad mellan skolan och fritidshemmet. Känslan av att avsluta i en verksamhet och komma till en ny blir då något som uteblir. Skolan och dess verksamhet kommer under dessa omständigheter alltid vara närvarande i fritidshemmets verksamhet, och frågan som dyker upp är var tog barnens fria tid vägen?

6.2 Metoddiskussion

Studiens ambition var att genomföra semistrukturerade intervjuer främst ansikte mot ansikte med lärare med inriktning mot fritidshem, men även erbjuda deltagarna en möjlighet att genomföra intervju via enskild chattkonversation. Detta beslut togs av flera anledningar, dels för att inbjuda till att fler hörde av sig med sitt intresse att medverka, och dels för att ge intervjupersonerna möjlighet att genomföra intervjuerna när och hur det passade dem bäst. Vid intervju via chatt behöver inte hänsyn tas till geografiska avstånd. Genom att anpassa sig efter deltagarnas önskemål kan intervjusituationen bli mer på deras villkor, vilket kanske kan leda till en mer avslappnad intervju. Efter visst betänkande kan sägas att det hade kunnat gynna studien om kontakt hade tagits med lärare i fritidshem under ett tidigare skede, detta hade kunnat ge ett större antal medverkande och på så sätt en större mängd och variation av material.

Under studiens undersökning har även en tredje metod använts, frågeformulär. Den främsta anledningen till att frågeformulären genomfördes var att studien behövde fler intervjupersoner. De som fick möjlighet att svara på frågeformulär var de som hade önskat att medverka i studien men inte hade möjlighet för intervju vare sig ansikte mot ansikte eller via chatt. Efter att materialet hade samlats in visade det sig att frågeformulären var ofullständiga, vilket ledde till valet att bortse från dessa i studiens resultat. Vid närmare reflektion har det kommit fram till att frågeformulär utgör en sämre kompletterande metod till intervjuer, då det är svårt att få uttömmande svar och det inte går att komma med följdfrågor, som Denscombe (2009) poängterar är det lättare att få utförliga svar vid en intervju.

Metoden att använda intervjuer har gett studien bättre information och mer tillfredställande svar på våra frågeställningar. Ett bra komplement till intervjuerna hade kunnat vara att genomföra observationer genom att följa lärare med inriktning mot fritidshem under en hel arbetsdag för att kunna skapa en egen uppfattning om deras yrkesroll. Det hade även kunnat utföras som ett komplement på så sätt att de intervjuade lärarna i fritidshem observeras under en dag för att se om den information de gett kan kopplas samman med observationerna.

För att få ut mer information om hur intervjupersonerna ser på förhållandet mellan lärare och förskollärare hade fler frågor rörande hur samarbetet gestaltar sig kunnat ställas. Även en fråga där den intervjuade får beskriva en vanlig arbetsdag hade kanske kunnat gynna undersökningen.

I studien har endast lärare med inriktning mot fritidshem intervjuats. För att få fler perspektiv på deras yrkesroll och arbete i skola och fritidshem hade andra kategorier av

pedagoger kunnat intervjuas, likaså barn, föräldrar och rektorer. På grund av studiens begränsade tidsram valdes endast en yrkeskategori. Eftersom studien är baserad på ett fåtal personers uppfattningar av den egna yrkesrollen, kan inte undersökningsresultatet generaliseras för yrkeskategorin utan endast stå för deltagarna i studien.

6.3 Slutsats

Studiens syfte var att undersöka hur lärare som gått lärarutbildningen med inriktning mot fritidshem uppfattar och upplever sin yrkesroll i skolan och på fritidshemmet. Med utgångspunkt i det syftet plockades sedan följande frågeställningar fram:

- Hur upplevs förhållandet till andra lärare och förskollärare?
- Hur upplevs arbetet i både skola och fritidshem?
- Vad ses som viktigast i yrkesrollen?

Studiens resultat knöts samman med forskningsbakgrunden i diskussionen och utifrån det dras följande slutsatser: Förutsättningarna är individuella och ser olika ut från skola till skola, detta är något som, enligt studien, verkar påverka hur läraren i fritidshemmet väljer att se på sin yrkesroll. Faktorer som spelar in kan vara, kollegor, storlek på skolan, ledningen och hur pedagogen själv väljer att tolka sin utbildning. Förhållandet mellan lärare i fritidshemmet och andra lärarkategorier varierar enligt studien. Den stereotypa bild som ges av intervjupersonerna när klasslärare i allmänhet påtalas bortses från när deras närmaste kollegor beskrivs, vilket går att koppla till social identitetsteori med in- och utgrupper, där kollegorna kan ses som tillhörande en ingrupp. Förhållandet med förskollärare ses som mer jämlikt då lärarna i fritidshem i studien kan se likheter i de båda verksamheterna.

Vad beträffar arbetet i både fritidshem och skola så vill de medverkande som har valt att arbeta inom dessa verksamheter ha kvar huvudfokus på fritidshemmet, men även kunna gå in i skolan och hålla i lektioner i de ämnen där de anser sig ha den kompetensen. De medverkande uttrycker ingen ovilja att samarbeta med klasslärare men vill vara delaktiga i planeringen för gemensamma lektioner och inte bara ses som en resurs och hjälplärare.

Att vara anpassningsbar och flexibel är något som ses som en viktig del av yrkesrollen av de medverkande och ses därför inte som något negativt. Annat som enligt studien är viktigt för en lärare i fritidshem är arbetet med barnens sociala relationer och konflikthantering. Även föräldrakontakten tas upp som en stor del av yrket.

7. Sammanfattning

I kapitlet som följer kommer studien att sammanfattas. Vi kommer även presentera tillämpning av studien och förslag på framtida forskning.

7.1 Sammanfattning av studien

Syftet med studien var att undersöka hur lärare som gått lärarutbildningen med inriktning mot fritidshem uppfattar och upplever sin yrkesroll i skolan och på fritidshemmet. Vi upplever att vi genom våra intervjuer har fått tillfredställande svar på våra frågeställningar. Dock måste vi ha i åtanke att studien är begränsad och de åsikter som uttryckts av de intervjuade endast kan stå för dem själva. Studien kan alltså inte användas för att ge en generell bild av hur lärare i fritidshem upplever sitt yrke och sin yrkesroll.

Det som främst ligger nära till hands för lärarna i fritidshemmet som medverkat i studiens undersökning har varit en önskan om att få vara med och arbeta i både skola och på fritidshem och att deras huvudfokus får ligga i fritidshemmet. Det är mycket arbete med sociala relationer som förespråkas men även att hjälpa barnen lära sig lösa konflikter på ett bra och effektivt sätt. Relationen mellan de olika lärarkategorierna är förhållandevis bra från lärarna i fritidshemmets sida men de medverkande menar att det finns rum för förbättring. Det finns en vilja att samarbeta med klasslärarna men det önskas även tid till att genomföra ordentliga och omfattande planeringar tillsammans och inte bara när det går att fånga upp varandra i skolkorridoren. En intressant sak som framkommit i studien är att de tre lärarna i fritidshem som arbetar där väljer att ge sig själv titeln fritidspedagog och inte den titel de faktiskt fått genom sin utbildning.

Vi har i vårt resultat funnit att mycket av det som sagts av intervjupersonerna stämmer överens med det som vi tolkat från litteraturen i vår forskningsbakgrund. Detta leder oss till tanken att lärare i fritidshem idag arbetar under liknande premisser som fritidspedagoger då det först och främst är denna yrkeskategori som litteraturen berör.

7.2 Tillämpning

Genom studien menar vi att vi har fått en bättre insikt i olika sätt att se på yrkesrollen en lärare i fritidshemmet kan ha. Något vi i vår framtida yrkesverksamhet kan dra nytta av då en säkerhet i den egna yrkesrollen kan bidra till ett lugnare klimat för barngruppen.

7.3 Förslag till vidare forskning

I arbetet med studien har det väckts nya tankar och idéer hos oss. För att gå vidare med arbetet skulle det kunna tänkas att följande ämnen undersöks närmare:

- En jämförelse mellan de olika lärarkategorierna som gått lärarutbildning – yngre barn med start 2001
- En jämförelse mellan lärarutbildning med inriktning mot fritidshem (med start 2001) och Grundlärarutbildning med inriktning mot arbete i fritidshem (med start 2011)
- Hur upplever lärare (verksam i de yngre åldrarna) lärare i fritidshemmet och deras yrkesroll?

Referenslista

Tryckta Källor

Ackesjö, Helena (2011). *Medspelare och ordningsvakter – barns bilder av fritidspedagogens yrkesroller på fritidshemmet och i skolan*. I Klerfelt, Anna & Haglund, Björn (red.) (2011). *Fritidspedagogik: fritidshemmets teorier och praktiker*. Stockholm: Liber sid. 182-203

Calander, Finn (1999). *Från fritidens pedagog till hjälplärare: fritidspedagogers och lärares yrkesrelation i integrerade arbetslag*. Diss. Uppsala: Univ.

Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken. För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur

Hippinen, Anneli (2011). *Yrkesroll i förändring*. I Pihlgren, Ann S. (red.) (2011). *Fritidshemmet: fritidslärares uppdrag på fritidshemmet och i skolan*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur sid. 29-49

Hogg, Michael A. & Vaughan, Graham M. (2011). *Social psychology*. 6th ed. Harlow, England: Prentice Hall

Jensen, Mikael (2011). *Informellt lärande i fritidshemmet*. I Klerfelt, Anna & Haglund, Björn (red.) (2011). *Fritidspedagogik: fritidshemmets teorier och praktiker*. Stockholm: Liber sid.95-114

Johansson, Inge (2011). *Fritidshemspedagogik: idé, ideal, realitet*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Johansson, Inge (1984). *Fritidspedagog på fritidshem: en yrkesgrupps syn på sitt arbete = [The recreational pedagogue in the children's leisure centre]: [an occupational group's view of its work]*. Diss. Göteborg: Univ.

Lgr11 (2011): Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. (2011). Stockholm: Skolverket

Lindborg, Marianne & Nilsson, Vivi-Ann (1997). *Fritidspedagogen möter skolan: en vidgad yrkesroll*. Malmö: Utvecklingsavdelningen, Lärarhögskolan

Patel, Runa & Davidson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 3., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur

Rohlin, Malin (2012). *Fritidshemmets historiska dilemman: en nutidshistoria om konstruktionen av fritidshemmet i samordning med skolan*. Stockholm: Stockholms universitets förlag

Skolverket (2007): *Kvalitet i fritidshem: allmänna råd och kommentarer*. (2007). Stockholm: Skolverket

Thornberg, Robert (2006). *Det sociala livet i skolan: socialpsykologi för lärare*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Elektroniska Källor

Calander, Finn (2001). *Fritidspedagogen: Lärare, barnavårdare eller fritidsledare? [Elektronisk resurs]: En analys av utskick till medlemmarna i Sveriges Fritidspedagogers Förening 1969–1979* /. Uppsala: Institutionen för lärarutbildning, Uppsala universitet
Tillgänglig på internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-81829> (2012-12-30)

Hansen, Monica (1999). *Yrkeskulturer i möte. Lärare, fritidspedagogen och samverkan* (Elektronisk). Akademisk avhandling: Göteborgs universitet. Tillgänglig på internet: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/7609/1/gupea_2077_7609_1.pdf (2012-12-30)

Hjalmarsson, Maria (2010). Fritidspedagogers skattningar av sitt yrkeskunnande – Resultat från en nationell enkätundersökning. *KAPET. Karlstads universitets Pedagogiska Tidskrift*, 1, s.39-58. Tillgänglig på internet: <http://www.google.se/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CDIQFjAA&url=http%3A%2F%2Fkau.diva-portal.org%2Fsmash%2Fget%2Fdiva%2A398141%2FFULLTEXT01&ei=9HzfUMvjJeml4ATToYCYAg&usg=AFQjCNFnUeUxPCZ-GNq7PIR2Ih-kiIazpA&bvm=bv.1355534169,d.bGE> (2012-12-30)

Isaksson, Line et al. (2011). Fritidspedagog är fel titel. *Lärarnas Tidning* 8.4.2011. Tillgänglig på internet: <http://www.lararnasnyheter.se/lararnas-tidning/2011/04/08/fritidspedagog-ar-fel-titel-0> (2012-12-30)

Prop. 1999/2000:135, *En förnyad lärarutbildning*. Tillgänglig på internet: <http://www.regeringen.se/content/1/c4/26/45/df80f045.pdf> (2012-12-30)

SAOL13 (2006): *Svenska akademiens ordlista över svenska språket*. 13. uppl. (2006). Stockholm: Svenska akademien. Tillgänglig på internet: http://www.svenskaakademien.se/svenska_spraket/svenska_akademiens_ordlista/saol_pa_natet/ordlista (2012-12-30)

Skolinspektionen (2010): Kvalitet i fritidshem. (2010). Stockholm: Skolinspektionen. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolinspektionen.se/Documents/Kvalitetsgranskning/fritids/rapport-kvalitet-fritidshem.pdf> (2012-12-30)

SFS 2010:800, Skollag, Utbildningsdepartementet. Tillgänglig på internet: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/ (2012-12-30)

SFS 2011:326, Förordning om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare och utnämning till lektor, Utbildningsdepartementet. Tillgänglig på internet: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Forordning-2011326-om-behor_sfs-2011-326/ (2012-12-30)

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm Tillgänglig på Internet: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (2012-12-30)

Bilagor

Bilaga 1 – Intervjufrågor

- Vilken yrkestitel ger du dig själv?
- Hur beskriver du din yrkesroll?
- Hur tror du föräldrarna uppfattar dig i ditt arbete? Vad beror detta på?
- Hur tror du att lärarna/förskollärarna uppfattar dig i ditt arbete? Likheter, skillnader?
- Hur tror du att barnen ser på dig i ditt arbete i skolan respektive på fritidshemmet?
- Hur tror du att ditt arbete påverkar barnen?
- Vad anser du är viktigast i din yrkesroll?
- Hur fungerar samverkan med andra lärare och fritidspedagoger?
- Om du fick välja själv, hur skulle du då förändra yrkesrollen?
- Hur tror du att yrkesrollen kommer förändras de närmaste åren? Kommer yrket leva kvar?

Bilaga 2 – Förfrågan om intervjupersoner

Hej!

Vi är två studenter som just nu skriver vårt examensarbete. Detta ska handla om hur fritidspedagoger/lärare som gått lärarutbildningen med inriktning mot fritid (och skola) uppfattar sin yrkesroll i skolan och på fritidshemmet. Hur yrkesidentitet samt yrkets status i förhållande till andra jämförbara yrkesgrupper i skola och fritidshem upplevs. Vi har själva läst (nästan färdiga, endast examensarbetet kvar) denna utbildning, och haft svårt att definiera oss under utbildningens gång, och pendlat mellan att definiera oss som fritidspedagoger, lärare med inriktning fritids och skola samt lärare i fritidshem.

Därför söker vi nu dig som gått denna utbildning (som startade 2001) och varit yrkesverksam i ungefär ett år (eller mer) för intervjuer. Intervjuerna kommer genomföras genom att vi träffas personligen eller via chatt, beroende på vad som fungerar bäst för dig. Du kommer aidentifieras, dina lämnade uppgifter kommer vara konfidentiella och endast användas för vår studie. Materialet kommer inte visas för oberoende och du kommer vid önskan ha möjlighet att se uppsatsen före framläggningen.

Vi har ca 10 enklare frågor nedskrivna rörande verksamheten och yrket. Vi kommer att försöka vara tillgängliga för intervjuer både dag- och kvällstid efter ditt önskemål. Är du intresserad skicka ett mail snarast, med när och hur du har möjlighet att bli intervjuad, till: mona.bengtsson0011@stud.hkr.se eller zara.hägerklint0002@stud.hkr.se.

Tusen tack för din hjälp!

Med Vänlig Hälsning, Zara och Mona